



LIETUVOS RESPUBLIKOS GENERALINĖ PROKURATŪRA

PROKURORŲ ETIKOS KOMISIJOS IŠVADA DĖL 2014-04-12 PROKURORO R. J. VEIKSMŲ

2014 m. liepos 24 d.
Vilnius

Prokurorų etikos komisija (toliau – Komisija) 2014 m. birželio 13 d. posėdyje, vykusiame Generalinėje prokuratūroje, dalyvaujant Komisijos nariams Vidai Ramanauskienei (Komisijos pirmininkei), Inesai Gulbinienei, Kaziui Pėdnyčiaui, Tomui Staniuliui, Gintautui Valickui, Olgai Zabelinai, sekretoriaujant Monikai Kalinauskienei (Komisijos sekretorei), išnagrinėjusi Panevėžio apygardos vyriausiosios prokurorės N. G. kreipimąsi (teikimą) dėl prokuroro R. J. galimai padaryto Lietuvos Respublikos prokurorų etikos kodekso (toliau – Kodeksas) pažeidimo,

n u s t a t ė:

Komisijoje gautas Panevėžio apygardos vyriausiosios prokurorės N. G. 2014-04-24 kreipimasis Nr. 6-8-12395 „Dėl galimo Prokurorų etikos kodekso pažeidimo“, kuriuo prašoma ištirti Panevėžio apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro R.J. galimai padarytus Kodekso pažeidimus ir nustatyti, ar prokuroras R.J. nepažeidė Kodekse numatytus padorumo (5.2.2 punktas „be reikalo nekritikuoti kolegų“) ir solidarumo (5.7.2 punktas „susilaikyti nuo nepagrįstų ir viešų komentarų apie kitų prokurorų darbą“) principus.

Kreipimesi nurodoma, kad prokuroras R.J. Anykščių rajone leidžiamame laikraštyje „Anykšta“ 2014-04-12 išspausdintame straipsnyje „Nykštietiško triatlono“ organizatoriams – laisvės atėmimo bausmės“ (straipsnis paskelbtas ir laikraščio internetiniame portale www.anyksta.lt) interviu sakė: „Aš dvi valandas turėjau įrodinėti tai, ko Anykščių teisme neįrodė prokuroras V. J. Anykščių teisme prokuroras V. J. arba nebuvo įsigilinęs į bylos esmę, arba pasidavė paprastai nuomonei...“ ir „Aš Anykščių teismo sprendimo negalėjau skųsti, kadangi Anykščių prokuroras prašė kaltinamuosius išteisinti. Tai galėjo padaryti tik Utenos apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras, kuris apeliacinio skundo aukštesnės instancijos teismui taip ir nepateikė.“

Komisija, atlikdama dėl Panevėžio apygardos vyriausiosios prokurorės N. G. kreipimosi tyrimą, išnagrinėjo ir įvertino gautus dokumentus, 2014-05-21 prokuroro R. J. pateiktą paaiškinimą ir prie jo pridėtus dokumentus. Be to, Komisija 2014-06-13 posėdžio metu išklausė ir prokuroro R. J. žodinį paaiškinimą. Minėtų dokumentų ir žodinio paaiškinimo pagrindu Komisija vertino ir konstatavo prokurorės N. G. kreipimesi nurodytas aplinkybes tuo aspektu, kiek jos susijusios su galimai padarytais Kodekso pažeidimais.

Prokuroras R. J. raštu ir žodžiu teigė, kad nepažeidė kreipimesi nurodytų Kodekso 5.2.2 ir 5.7.2 punktuose keliamų reikalavimų, kad išsakytos mintys yra objektyvi informacija, kad vadovaujantis Kodekso 5.7.3 („netoleruoti prokurorų padarytų Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pažeidimų“) ir 5.8.3 („dalyvauti nusikalstamumo prevencijos ir teisinės valstybės principų įtvirtinimo veikloje“) punktų nuostatomis nėra pagrindo 2014-04-12 interviu išsakytas mintis vertinti kaip padorumo ir solidarumo principų pažeidimus.

Kodeksas nustato elgesio ir profesinės etikos principus bei normas, kurių privalo laikytis prokurorai, atlikdami tarnybą prokuratūroje. Kreipimesi nurodoma, kad R. J. nesilaikė padorumo

(„nešmeižti kitų, neskleisti gandų ir paskalų, be reikalo nekritikuoti kolegų, tarpusavio bendravimą grįsti mandagumu ir tolerancija“) ir solidarumo („susilaikyti nuo nepagrįstų ir viešų komentarų apie kitų prokurorų darbą, padėti kolegoms apsiginti nuo šmeižto žiniasklaidoje, neadekvačios kritikos ar profesinio diskriminavimo“) principų.

Komisija, išnagrinėjusi kreipimąsi ir gavusi prokuroro R. J. rašytinį ir žodinį paaiškinimą, Komisijos posėdžio metu vienbalsiai nusprendė, kad prokuroras R. J., duodamas interviu ir išsakydamas kritiką kitų prokurorų atžvilgiu, nepažeidė Kodekso 5.2.2 punkto, tačiau savo veiksmais pažeidė Kodekso 5.7.2 punktą.

Teisės principai – tai pagrindiniai nuostatai arba vadovaujantys pradai, kurie parodo tam tikrų visuomeninių santykių dėsningumus, esminius bruožus ir vystymosi tendencijas. Tai svarbiausi teisės esmės konkretėjimo reiškimosi būdai arba pagrindinės teisinės idėjos, vertybinės orientacijos, nurodančios, kaip konkrečiomis teisės normomis turi būti reguliuojami žmonių santykiai, kad įgautų teisių ir pareigų vienodą pavidalą ir būtų humanizuojami bei demokratizuojami.

Iš prokuroro R. J. teiginių 2014-04-12 Anykščių rajone leidžiamame laikraštyje „Anykšta“ išspausdintame straipsnyje „Nykštietiško triatlono“ organizatoriams – laisvės atėmimo bausmės“ matyti, kad tai iš esmės yra pareiškėjo viešai išsakyti įsitikinimai dėl palaikytos pozicijos apeliaciniame teisme. Teiginyje „<...> Aš dvi valandas turėjau įrodinėti tai, ko Anykščių teisme neįrodė prokuroras V. J. Anykščių teisme prokuroras, V. J. arba nebuvo įsigilinęs į bylos esmę, arba pasidavė paprastai nuomonei...“ išvelgtina kritika kolegų atžvilgiu ir nesusilaikymas nuo nepagrįstų ir viešų komentarų apie kitų prokurorų darbą.

Komisija atkreipia dėmesį, kad teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą bei draudimas persekioti už kritiką yra žmogaus laisvės, kurias garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija (Konstitucijos 25 straipsnio 1 dalis, 33 straipsnio 2 dalis), tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje aiškinant šių laisvių turinį bei jų ribojimo galimybes yra pasisakyta, kad „įsitikinimai – talpi, įvairialypė konstitucinė sąvoka, apimanti politinius, ekonominius įsitikinimus, religinius jausmus, kultūrinės nuostatas, etines bei estetines pažiūras ir kt.; laisvė turėti įsitikinimus reiškia, kad žmogus yra laisvas pats formuoti savo įsitikinimus, formuoti ir reikšti savo pažiūras, pasirinkti pasaulėžiūros vertybes; jis yra ginamas nuo bet kokios prievartos, jo pažiūrų negalima kontroliuoti; valstybės institucijų pareiga – užtikrinti ir ginti šią asmens laisvę; įsitikinimų turinys – žmogaus privatus reikalas; įsitikinimų bei jų raiškos laisvė įtvirtina ideologinį, kultūrinį ir politinį pliuralizmą; jokios pažiūros ar ideologija negali būti paskelbtos privalomomis ir primestos individui; valstybė turi būti neutrali įsitikinimų atžvilgiu, ji neturi teisės nustatyti kokios nors privalomos pažiūrų sistemos; teisė laisvai reikšti įsitikinimus yra neatsiejama nuo laisvės juos turėti; įsitikinimų raiškos laisvė – tai galimybė savo mintis, pažiūras, įsitikinimus netrukdomai reikšti žodžiu, raštu, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis; įsitikinimų raiškos laisvė apima ir laisvę neatskleisti savo įsitikinimų, taip pat nebūti verčiamam juos atskleisti. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad laisvę reikšti įsitikinimus galima riboti įstatymo nustatyta tvarka, t. y. tada, kai yra būtina apsaugoti Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nurodytas vertybes – žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę, ginti konstitucinę santvarką (Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas). Šiame kontekste pažymėtina, kad asmens teisės ar laisvės ribojimo pagrindumą demokratinėje visuomenėje galima vertinti vadovaujantis protingumo ir akivaizdžios būtinybės kriterijais, jis turi atitikti, *inter alia*, teisingumo sampratą (Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d., 2000 m. birželio 13 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.“ (Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas). Iš konstitucinės doktrinos nuostatų matyti, kad valstybės tarnautojo ar pareigūno teisė laisvai reikšti savo įsitikinimus bei kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą gali būti ribojama įstatymu, siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, tačiau tai turi

būti daroma nepaneigiant šių laisvių ir teisių prigimties bei esmės, laikantis konstitucinio proporcingumo principo, o viešai išsakyta kritika turi nekenkti valstybės valdžios institucijų prestižui bei neperžengti lojalumo Konstitucijai ribos.

Prokuroro tarnybos veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas ir kiti su šios teisės normos įgyvendinimu susiję teisės aktai. Pagal Prokuratūros įstatymo 3 straipsnio 1 dalį prokuratūra savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo Įstatymu, kitais teisės aktais bei Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis. Minėto įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 6 punkte nurodyta, kad prokuroras privalo laikytis Kodekso. (Kodeksas patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2004 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. I-68) Kodekse įtvirtinti principai: padorumo (5.2.2 punktas „nešmeižti kitų, neskleisti gandų ir paskalų, be reikalo nekritikuoti kolegų, tarpusavio bendravimą grįsti mandagumu ir tolerancija“), nešališkumo (5.3.2 punktas „su žiniasklaidos atstovais, politikais, teisinio proceso dalyviais elgtis santūriai, objektyviai, vengti familiarumo ar priešiško“), solidarumo (5.7.2 punktas „susilaikyti nuo nepagrįstų ir viešų komentarų apie kitų prokurorų darbą, padėti kolegoms apsiginti nuo šmeižto žiniasklaidoje, neadekvačios kritikos ar profesinio diskriminavimo“), atsakomybės (5.9.1 punktas „vengti tarnybos ir ne tarnybos metu žodžiais arba savo elgesiu paniekinti ar žeminti prokuroro, kaip valstybės pareigūno, ir prokuratūros, kaip valstybės institucijos, vardą“), pagal savo reguliavimo pobūdį bei sritį gali būti priskirti teisės normoms, kurios nustato prokurorui leistino elgesio ribas, įgyvendinant teisę kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą.

Apibendrinant darytina išvada, kad aptartos Konstitucijoje įtvirtintos vertybės (Konstitucijos 25 str. 3 ir 4 d. reikalavimai; reikalavimas nekenkti valstybės valdžios institucijų prestižui, neperžengti lojalumo Konstitucijai ribos ir pan.), Prokuratūros įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 6 punktas ir jo pagrindu priimto Kodekso nurodytos nuostatos yra teisės normos, ribojančios prokuroro, kaip valstybės institucijos pareigūno, teisę neadekvačiai kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, t. y. nustato sąlygas ir ribas, kurių nepažeisdamas prokuroras gali įgyvendinti savo konstitucinę teisę kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą.

Iš Kodekso nuostatų taip pat matyti, kad jis nustato dvejopo pobūdžio reikalavimus, kuriuos turi atitikti prokuroro viešai išsakyta kritika, būtent: kritikos turiniui keliamas tiesos, pagrįstumo reikalavimas („nešmeižti kitų, neskleisti gandų ir paskalų“, „susilaikyti nuo nepagrįstų ir viešų komentarų“), o kritikos reiškimo būdai (formai) – kultūringo ir moralaus elgesio reikalavimai („bendravimą grįsti mandagumu ir tolerancija“; „su žiniasklaidos atstovais, politikais, teisinio proceso dalyviais elgtis santūriai, objektyviai, vengti familiarumo ar priešiško“, „vengti tarnybos ir ne tarnybos metu žodžiais arba savo elgesiu paniekinti ar žeminti prokuroro, kaip valstybės pareigūno, ir prokuratūros, kaip valstybės institucijos, vardą“). Prokuroro R. J. išsakyta kritika dėl prokuratūros darbo organizavimo iš esmės yra susijusi su visuomenėje turėjusia atgarsį ir sukėlusia susidomėjimą „Nykštietiško triatlono 2011“ varžybų dalyvio A. B. žūtimi. Panevėžio apygardos teismas, 2014-03-17 išnagrinėjęs bylą apeliacine tvarka, Anykščių rajono apylinkės teismo 2013-12-09 nuosprendį panaikino ir priėmė apkaltinamąjį nuosprendį.

Visa tai apibendrinant darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju prokuroras R. J., išsakydamas nepagrįstą kritiką ir viešą komentarą apie kitus prokurorus, pažeidė solidarumo principą, t. y. Kodekso 5.7.2 punktą „susilaikyti nuo nepagrįstų ir viešų komentarų apie kitų prokurorų darbą, padėti kolegoms apsiginti nuo šmeižto žiniasklaidoje, neadekvačios kritikos ar profesinio diskriminavimo“, nes solidarumas – tai bendramintiškumas, vieningumas, interesų bendrumas, bendra atsakomybė.

Komisijos nuomone, šiuo atveju atkreiptinas dėmesys į tai, kad prokuroras R. J. ne tik Lietuvos Respublikos pilietis, bet ir pareigūnas, kurio veiklą reglamentuoja Prokuratūros įstatymas, Kodeksas, kiti teisės aktai, todėl tokie prokuroro teiginiai yra netoleruoti, kaip neatitinkantys Kodekso reikalavimų ir kenkiantys prokuroro profesijos garbei bei prestižui. Prokuroras savo, kaip Lietuvos Respublikos piliečio, teises ir pareigas turėtų įgyvendinti taip, kad būtų laikomasi ir Kodekso normų, kuriose įtvirtinta, kad prokuroras privalo grįsti savo pasisakymus neutralumu, korektiškumu, mandagumu bei santūrumu, kad būtų išlaikyta atitinkama pusiausvyra tarp laisvės ir nuomonės reiškimo ir prokuroro pareigų kilnumo išsaugojimo. Prokuroro R. J. teiginiuose „<...> Aš dvi valandas turėjau įrodinėti tai, ko Anykščių teisme neįrodė prokuroras V. J. Anykščių teisme

prokuroras, V. J. arba nebuvo įsigilinęs į bylos esmę, arba pasidavė paprastai nuomonei...“ ir „Aš Anykščių teismo sprendimo negalėjau skųsti, kadangi Anykščių prokuroras prašė kaltinamuosius išteisinti. Tai galėjo padaryti tik Utenos apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras, kuris apeliacinio skundo aukštesnės instancijos teismui taip ir nepateikė.“ yra požymių, kad viešais pareiškimais jis pažeidė solidarumo principą, reikalaujantį, kad prokurorai susilaikytų nuo profesinio diskreditavimo, t. y. nuo nepagrįstos kritikos apie kitų prokurorų darbą ir taip nemažintų pasitikėjimo prokuratūra ir prokurorais, nes viešai pareikšta negatyvi kritika gali pakenkti visos prokuratūros prestižui. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, išsiskyrus prokurorų nuomonėms dėl nusikalstamų veikų kvalifikacijos, būtina laikytis solidarumo principo, t. y. tokie klausimai turėtų būti sprendžiami ne viešais pasisakymais, bet pasitelkiant vidaus darbą reglamentuojančias normas ir įstatymus.

Komisija prokurorui R. J. skirti tarnybinę nuobaudą nesiūlo, nes prokuroras, nors ir pažeidė Kodekse įtvirtintą solidarumo principą, tačiau nuosekliai ir argumentuotai vadovaudamas ikiteisminiam tyrimui, perduodamas bylą teismui ir palaikydamas nukentėjusiųjų apeliacinį skundą siekė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1 straipsnio nuostatų „ginant žmogaus ir piliečio teises ir laisves visuomenės ir valstybės interesus atskleisti nusikalstamą veiką ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas“ įgyvendinimo, apeliacinės instancijos teisme apgynė nukentėjusiųjų interesus, palaikė jų apeliacinį skundą Panevėžio apygardos teisme, kuris Anykščių rajono apylinkės teismo 2013-12-09 nuosprendį panaikino ir priėmė apkaltinamąjį nuosprendį.

Komisija, įvertinusi visas faktines aplinkybes ir jai pateiktą medžiagą, vadovaudamasi Prokuratūros įstatymo 41 straipsnio 3 dalimi, Prokurorų etikos komisijos nuostatų 43, 43.3 punktais

k o n s t a t u o j a:

kad Panevėžio apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro R. J. Anykščių rajone leidžiamame laikraštyje „Anykšta“ 2014-04-12 išspausdintame straipsnyje „Nykštietiško triatlono“ organizatoriams – laisvės atėmimo bausmės“ interviu teiginys „Aš dvi valandas turėjau įrodinėti tai, ko Anykščių teisme neįrodė prokuroras Vigandas Jurevičius. Anykščių teisme prokuroras, R. J. arba nebuvo įsigilinęs į bylos esmę, arba pasidavė paprastai nuomonei...“ pažeidė Kodekso 5.7.2 punkto nuostatas, įpareigojančias susilaikyti nuo nepagrįstų ir viešų komentarų apie kitų prokurorų darbą, tačiau siūlo neskirti tarnybinės nuobaudos.

Komisijos primininkas

Vida Ramanauskienė

Komisijos nariai:

Inesa Gulbinienė

Kazys Pėdnyčia

Tomas Staniulis

Gintautas Valickas

Olga Zabelina